

**Ο ΠΥΡΓΟΣ
ΤΗΣ ΟΥΡΑΝΟΥΠΟΛΗΣ
THE TOWER
OF OURANOPOLIS**

ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ / CHALKIDIKI

Στην παραλία του προσφυγικού οικισμού της Ουρανούπολης δεσπόζει ο επιβλητικός όγκος του πύργου και των προσκτισμάτων του. Πρόκειται για τον μοναδικό έως πρόσφατα κατοικημένο από τους πύργους της Χαλκιδικής. Ανήκε στο μετόχι Προσφόριον, του οποίου τον αρχικό πυρήνα κατείχε η αγιορειτική μονή Βατοπεδίου ήδη κατά το 1018.

Ο πύργος της Ουρανούπολης υπήρχε ήδη το 1344, αλλά φαίνεται πως είναι παλαιότερος και, πιθανώς, θεμελιώθηκε σε θέση παλαιότερης εγκατάστασης. Σε αυτόν φιλοξενήθηκε, τον Μάιο του 1379, ο «δεσπότης» (βασιλεύς) της Θεσσαλονίκης Ιωάννης Παλαιολόγος, ο οποίος κατά την εδώ παραμονή του απάλλαξε τον πύργο από τις φορολογικές υποχρεώσεις. Είναι πιθανόν να υπέστη σοβαρές ζημιές από τον σεισμό του 1585 και να ακολούθησαν εκτεταμένες επισκευαστικές εργασίες.

Τον Αύγουστο του 1858 ήταν «μέσα άδειος και ακατοίκητος» (προφανώς πυρπολημένος από το 1821), αλλά το ίδιο έτος άρχισαν εκτεταμένες επισκευαστικές και ανακατασκευαστικές εργασίες, από τις οποίες προέκυψε η σημερινή μορφή του.

Ο πύργος στερεώθηκε και αποκαταστάθηκε από τη 10η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων. Στη διάρκεια των εργασιών αναγνωρίστηκαν και αναδείχθηκαν οι κύριες ιστορικές φάσεις του κτηρίου:

Στον βυζαντινό πύργο ανήκει όλο το κάτω μέρος του πέτρινου φορέα, εκτός των δύο τελευταίων ορόφων. Η τυπολογία και ο τρόπος κατασκευής του θα μπορούσαν να τον κατατάξουν ανάμεσα στα λίγα γνωστά παραδείγματα του 11ου-12ου αιώνα.

Οι δύο τελευταίοι όροφοι, καθώς και ένας ακόμη που χάθηκε (ή τουλάχιστον ένας όροφος επάλξεω), χρονολογούνται στην περίοδο της τουρκοκρατίας, πιθανότατα μετά τον σεισμό του 1585.

Ολόκληρο το ξύλινο εσωτερικό του πύργου, μαζί με τη σημερινή στέγη του, ανήκουν στην ανακατασκευή του 19ου αιώνα, η οποία φαίνεται ότι ολοκληρώθηκε το 1862. Ακολούθησε η κατασκευή της εξωτερικής σκάρπας, δηλαδή του λοξού τοίχου αντιστήριξης. Σήμερα, μετά τις πρόσφατες εργασίες αποκατάστασης, το εσωτερικό του πύργου διατηρείται με τις αυθεντικές κατασκευές του 19ου αιώνα.

Έξω από την ανατολική πλευρά του πύργου είναι προσκολλημένος ο μπαρμπακάς, δηλαδή ο οχυρός περιβόλος, ο οποίος φαίνεται να είναι πρόκτισμα της πρώιμης τουρκοκρατίας με μεταγενέστερες επισκευές. Οι σημερινοί χώροι κατοικίας και αποθηκών στο εσωτερικό του μπαρμπακά έγιναν στα μέσα του 19ου αιώνα.

Βορειοδυτικά του πύργου βρίσκεται το κτήριο του αρσανά, κτισμένο το 1865, μαζί με τη χαμένη, σήμερα, αποβάθρα. Αποτελείται από τον ημιυπόγειο χώρο φύλαξης της μετοχιακής λέμβου, το αποθηκευτικό ημιανώγειο και το κατοικούμενο ανώγειο με το χαγιάτι του.

Στο ευρύτερο κτηριακό συγκρότημα του μετοχίου εντάσσονταν και πολλά άλλα κτήρια (αποθήκες, αχυρώνες, ελαιουργείο, «κολληγόσπιτα», πηγάδια κτλ.), από τα οποία σώζονται μόνο δύο, που βρίσκονται περί τα πενήντα μέτρα νοτιοανατολικά του πύργου. Οι μετοχιακές εγκαταστάσεις του Προσφορίου αποτέλεσαν, για πολλά χρόνια, το κατάλυμα των προσφύγων, οι οποίοι ίδρυσαν την Ουρανούπολη το 1923.

Το συγκρότημα του πύργου είναι ιδιοκτησία του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού.

The imposing volumes of the tower and its annexes dominate on the coast of the village of Ouranoupolis. The tower, which, among the many towers of Chalkidiki, was the only one inhabited till recently, belonged to the “Prosphorion” *metochion* (monastery dependency), the original kernel of which was owned by the Monastery of Vatopedi, Mount Athos, as early as 1018.

The tower is known to have existed already in 1344, but appears to have been older than this. In May 1379, the “despot” (king) of Thessaloniki, Ioannis Palaeologos, was hosted at the tower and during his stay there granted it exemption from taxes. It must have suffered considerable damage from the earthquake of 1585 and, probably, received extensive repairs.

In August 1858, the tower is reported “empty and uninhabited inside” (presumably after being burned down during the devastation of Chalkidiki in the revolution of 1821), but this same year saw the beginning of extensive repair and reconstruction works that gave it its present form.

Recently, the tower was consolidated and restored by the 10th Ephorate of Byzantine Antiquities. During the course of this project, the main historical phases of the building were identified as follows:

The entire lower part of the stone structure, apart from the two upper storeys, belongs to the Byzantine tower. It may be assigned on the basis of its typology and construction to the few known examples of the 11th-12th century.

The two upper storeys and another one (or at least a battlement level), now lost, date from the Ottoman domination period, probably after the earthquake of 1585.

The entire wooden interior of the tower, together with its present roof, belong to the 19th century repair mentioned above, which seems to have been completed in 1862. Later, the external sloping buttress wall was added, probably after the earthquake of 1905. Nowadays, after the recent restoration works, the interior of the tower is preserved with the original constructions of the 19th century.

Against the eastern side of the tower rests the annex building of *barbakas* (barbican), the fortified enclosure, which seems to have been a side building of the early Ottoman domination period, with later repairs. Today's residence and the store-rooms inside *barbakas* were built in the middle of the 19th century.

To the north-west of the tower stands the building of *arsanas* (boat-house), built in 1865, along with the now lost jetty. It consists of a half-underground space for the keeping of the boat, the storage mezzanine and the residence of the upper level with its loggia.

The *metochion* estate owned many other buildings (storehouses, barns, an oil press, tenant lodgings –“kolligospita”–, wells, etc.), only two of which are preserved, about fifty meters to the south-east of the tower. The installations of the *metochion* were used for many years as lodgings for the new inhabitants, who built Ouranoupolis in 1923.

Nowadays, the tower estate belongs to the Greek Ministry of Culture and Sports.

Ο ΠΥΡΓΟΣ
ΤΗΣ ΟΥΡΑΝΟΥΠΟΛΗΣ
THE TOWER
OF OURANOUPOLIS

ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ / CHALKIDIKI

i T: 23770 71389

ΚΕΙΜΕΝΟ: Ι.Α. ΠΑΠΑΓΕΛΟΣ - Π.Λ.Λ. ΘΕΟΧΑΡΙΔΗΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΤΑΠ, ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ
ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ

TEXT: I.A. PAPANGELOS - P.L.L. THEOCHARIDIS
GENERAL SUPERVISION: ARF, PUBLICATIONS
DEPARTMENT

ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
MONUMENTS AND MUSEUMS OF GREECE
e-Ticketing system

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
HELLENIC REPUBLIC
Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού
Ministry of Culture and Sports

Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων
Archaeological Resources Fund

www.tap.gr